

DİN ÖĞRETİMİNDE ETİK*

MUALLA SELÇUK**

Konu 2 başlık altında ele alınacaktır: Kavramsal çerçeve ve Din öğretiminin yeni sorumlulukları.

Kavramsal çerçevenin anahtar kelimeleri: Din - Etik - Ahlâk ilişkisi, Yetkin insan, Tanrı-insan ilişkisi.

Din öğretiminin sorumluluklarının anahtar kelimeleri: Sosyal Duyarlılık, Kişilik Gelişimi, Tearuf (tanışma, bilişme) , Din Öğretiminin Etik Boyutları,

1. Kavramsal Çerçeve:

Ahlâk veya etik, hangi sözcük kullanılırsa, kullanılsın bunlar insanın birarada yaşayışına ilişkin bir dizi kuralı çağrıştırır. Ahlâk ve etik her zaman bir yapma etmeyle, bir tavır alışla, bir eylemle, bir sözle bağlantılı olarak kullanılır. Bu tavrılış, bu söz, bu eylem, gücünü bir zeminden bir kuraldan alır. Bu sözcükler, insanoğlunun yaşam serüvenindeki ilişkiler ağı dile getirilirken kullanılır.

Ahlâk daha kadim daha kapsamlı görülürken, etik ahlâkla bağlantılı kavramlar ailesinden olmakla beraber daha modern çağa ait modern toplum olgusuyla bağlantılı ve daha dar alanlardaki ilişkilere yönelik bir kavram olarak görülmektedir. Etik, ahlâkın modern çağdaki türevidir ve her ahlâk yasasının konusunu oluşturan iyi, kötü, yükümlülük, ödev gibi temel kavramların incelenmesi için kullanılır.¹

Bu metnin sınırları çerçevesinde kullanılan ahlâk sözcüğü etik sözcüğünü de içeren geniş bir anlama sahiptir.

Ahlâkî kavramları bünyesinde barındıran bir kurum olarak dine yöneldiğimizde, bütün dinlerin hemen hepsinin, “yetkin insan (insanı kâmil)” modelinin gerçekleşmesi için inanan insana yakışan davranışları ortaya koyduklarını ve bu

* 10.06.2005 tarihinde düzenlenen “Kültürümüzde Etik Davranışlar” konulu panelde yapılan konuşmadır.

** Prof. Dr. Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dekanı, Ankara, TÜRKİYE.

¹ Çelebi, Nilgün, “Ahlâk, Etik ve Toplum”, *Bilge*, C. 10, Sayı: 39. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını, Ankara 2004, s. 3-4.

davranışların inanan tarafından benimsenmesinin gereğini vurguladıklarını görmek mümkündür:

- Konfüçyüs “Kendine yapılmasını istemediğin şeyi, sen de başkalarına yapma” (*Konuşmalar* 15,23).
- Rabbi Hillel : “Başkalarının sana yapmasını istemediğin şeyi sen de onlara yapma! (*Sabbat* 31 a).
- Nasıralı İsa: “Diğer insanların size yapmalarını istediğiniz şeyi, siz de aynıyla onlara yapın!” (*Mutta* 7, 12; *Luka* 6,31).
- İslâm: “Sizden biriniz kendisi için istediğini kardeşi için de istemedikçe gerçek mümin olamaz.” (*Nevevî, Kırk Hadis*, 13).
- Caynizm: “İnsan dünyevî şeylere meyilli olmamalı ve kendisine nasıl davranılmasını istiyorsa, bütün yaratıklara öyle davranmalıdır.” (*Sutrakritanga I*, 11-33).
- Budizm: “Benim için rahat ve sevindirici olmayan bir durum, onun için de olmamalı; ve benim için rahat ve sevindirici olmayan bir duruma, bir başkasını nasıl zorlarım?” (*Samyutta Nikaya V*, 353, 354. 2).
- Hinduizm: “Bir kişi kendisi için rahatsızlık verici bir şeyi, bir başkası için yapmamalıdır. İşte ahlâk budur.” (*Mahabbarata XIII*. 114.8)

Ahlâk- Din İlişkisi

- Tarihî Açıdan
Ahlâkın dinden doğduğu savunulur.
- Psikolojik Açıdan
Din, ahlâkî değerleri davranışa dönüştürmede teşvik edici bir güçtür.
- Epistemolojik Açıdan
Din, ahlâki değerlerin bilgisini verir.
- Ontolojik Açıdan
İnsanı yaratması bakımından ahlâki değerlerin kaynağı Tanrı'dır.

Din öğretimi ile ahlâk öğretimi arasındaki ilişkiye gelince ise şunları söyleyebiliriz:

Din öğretiminin salt ahlâk öğretiminden farkı, Allah'a inanç boyutunu taşımasıdır. İnanmak, ahlâkî ödevlerin yerine getirilmesini kolaylaştırmak bakımın-

dan yeni bir “çevre” oluşturur. Tek bir cümle ile ifade edersek: *Ahlâk, doğru yolu seçmek için bize yol gösterir. Hak bir din ise bu doğruya bütün benliğimizle sarılmamıza yardım eder.*

Eğitim ve öğretim açısından önemli olan, Allah’a inanç boyutunun canlı tutularak, dinin ahlâkî görevlere getirdiği yorumlardan genç insanlarımızın haberdar edilmesidir. Din öğretiminde sadece doğrular, yanlışlar ummanında seyredip gençlere tehditler savurmamalıyız. Din, bir günahlar ve sevaplar dizgesinden ibaret değildir. Kendilerine empoze edilen davranış kalıpları, zihinde bir referans noktası bulamadığı zaman, gençleri, acımasız, saldırgan ve hoşgörüsüz hâle getirebilmektedir. Bu durumda kendi iç dünyasını düzene sokmadan, kaba kuvvetle çevresindeki dünyaya şekil vermek isteyen gençlerin sayısı artmaktadır.

Dikkâtler, emirlere uyma zorunluluğu üzerine yoğunlaşınca “mükelleflik” ön plâna çıkmakta ve “niçin uymalıyım?” sorusu ihmal edilebilmektedir. Oysa ahlâkî yükümlülük ve ahlâkî eylemin dinî temelleri üzerinde düşünce üretmek ve dinin önerdiği “ahlâkî anlam sahası”nı genç insanların anlayabileceği bir dille sunmak gerekiyor. Bu sürecin başarısı *Kur’ân*’ın ahlâk felsefesinin, ahlâkî varlık olarak insanın ahlâkî eylemleri ve ahlâkî yükümlülükleri çerçevesinde yeniden oluşturulması ile yakından ilgilidir.

Kur’ân, insandan okunmasını, üzerinde düşünülmesini yani tedebbür edilmesini anlaşılmasını ihâsla fikrî ve amelî bir biçimde açıklanmasını istiyor. *Kur’ân*, mî’min için yaşam boyu eğitimi âdeta zorunlu kılıyor. *Kur’ân*, terminolojisinde *Ânah*, en yüksek odak kelimedir. Fakat yine de *Kur’ân* sadece Allah ve sıfatları hakkında bir kitap değildir.

Kur’ân, insanı hedef alan bir İlâhî hitaptır, *Kur’ân*’ın ana konusu insandır. *Kur’ân*’da, “Allah” kelimesinin karşısına insanı yerleştirmekte kendimizi haklı görebiliriz. Çünkü *Kur’ân*’da bütün yaratıklar içinde en büyük önem insana verilmiştir.

Kur’ân kendisini “insanlara yol gösterici” olarak tanımlamaktadır. *Kur’ân* insanı ve onun davranışlarını hedef alır. *Kur’ân*’ın verdiği Allah fikrinde, onun insanla çok yakından ilişkili olan sıfatlarının ön plâna çıktığını görürüz. Allah, yaratıcıdır, insanın ve kâinatın varlığını devam ettirendir ve özellikle insana yol gösterendir.

Kur’ân, kendisini ve peygamberi de sık sık bir “hatırlatıcı” veya “hatırlatan” olarak tavsif etmektedir. *Kur’ân*, insana, Allah’a giden yolları gösterir. *Kur’ân*’ın istediği şey, kulun Allah’ı bulmasıdır. Hz. İbrahim’in yaratıcıyı arama macerasını bu bağlamda değerlendirmek gerekir diye düşünüyorum. O macerada Hz. İbrahim, severek bağlanacağı bir varlığı arıyor, onun için bakışlarını yıldız,

aya, güneşe çeviriyor ve arkasından “ben batanları sevmem” diyor. Hz. İbrahim, bağlılığın temelini “sevgi” kavramını koyuyor.

Din eğitimcisi, sevgi ile bağlanılacak bu Allah arayışını canlı tutacaktır. Allah, kendisini bulan kişinin dostu olur ve ona yardım eder. “Dost” (Veli) *Kur’ân’daki Allah’ın güzel isimlerinden biridir. O, iman edenleri karanlıklardan aydınlığa çıkaran dosttur (Bakara, 257); Rahmetini yayan, dostunu yücelten dost odur. (42/Şura, 28); İyilikseverleri kollayıp gözetken, dost odur (7/Araf, 196) Yalnız dünyada değil, âhirette de dost odur (12/Yusuf, 101). Allah inananların dostudur, onları savunur (22/Hac, 38), onlara iyiyi kötüden ayırdetme gücünü, Furkan’ı, (8/Enfal, 29) verir ve herşeyden önemlisi onları sever.*

Bu saydıklarımız, Allah’tan mü’minlere yönelik olan akışların sadece bir kısmıdır. Din eğitimcisi, bu bağlamda, öğrencilerine Allah inancının değerini öğretebilir. İnanma başarısını gerçekleştirenlerin Allah’la dost olmalarının anlamını farkettiler ve Allah’la olan dostluğun sürekliliğini korumak için mü’minin, bir **ahlâkî çaba** içinde olması gerektiğinin örneklerini sunabilir.

Kur’ân, baştan sona insanın, Allah’la olan ilişkisinin mahiyeti üzerine durur. *Kur’ân* bu ilişkide bir sonuca varmak için “salih amel” kavramını devreye sokmuştur. *Salih amel*, mü’minin kendisiyle, diğer insanlarla, evrenle ve doğrudan Allah’la olan ilişkisinde sergileyeceği davranışların adıdır. Bunlar, ibadetlerdir, duadır, af dilemedir. Allah’a şükretmedir, onu sevmedir, ondan korkmadır, ona dayanmadır. Yalan söylememe, gıybet etmeme, söz taşımamadır, komşuya ve ana-babaya iyilik etmedir, vb.

Dinin ahlâk kuralları için geliştirdiği yorumlar, inanç boyutu ile birleştiğinde, ahlâk kuralları şekil ve slogandan kurtarılabilir ve hizmet, basiret, sevgi iklimine geçiş sağlanabilir.

II. Din Öğretiminin Yeni Sorumlulukları

- Ahlâk, insanlığın ortak paydasıdır.
- Din öğretiminin en önemli 2 katkısı:
 - Ortak paydanın gelişmesine katkı sağlamak.
 - Çatışma alanlarının en aza inmesine yardımcı olmak.

Geleneksel din eğitimi yaklaşımının veya dinlerin bir olgu olarak anlatılmasının, günümüz toplum ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak olduğu şeklindeki tartışmalar ve öğrencilerin kişisel din anlayışlarının gelişmesine, ilgi ve deneyimlerine uygun düşen bir din dersi yolundaki arayışlar din öğretiminin yeni sorumluluklarını gündeme getirmektedir.

İman merkezli veya din merkezli sunulan din derslerine karşı öğrenen-öğretilen (din) ve öğretene ilişkisini yeni bir anlayışla tanımlayan din dersi, eğitimcilerin çabalarıyla yeni açılımlar kazanmaktadır. Burada din, bireyin kendini gerçekleştirmesinde ve psikolojik sosyal ve ahlâkî gelişiminde yararlı, etkili ve yardımcı bir kaynak olarak görülür. Din öğretiminin hedefleri, vurgusunu öğrenenin kazanımlarına yapar:²

√ Gençlere din olgusu hakkında doğru bilgi vermek, onların toplumda yaygın olan zihniyetler üzerinde düşüncelerini sağlamak ve bakış açılarını geliştirmek.

√ Gençlerin bilginin hangi amaçla kim için ve nasıl bir dünyada kullanabileceğini sorgulayacak biçimde yetişmelerine katkıda bulunmak. Bu bağlamda dinin birleştirici, huzur verici ve barışı sağlayıcı gücünü yeniden keşfetmek.

√ Akla, bilime dayalı ve öğrencinin gelişim düzeyine uygun bir din öğretimi yoluyla ahlaki gelişime destek olmak. Hoşgörü, saygı, sevgi, güven, ihtimam, eşitlik, işbirliği, empati... temeline dayanan öğrenme tecrübeleriyle sosyal becerilerin gelişmesine yardım etmek.

Gerçi dini, din olduğu için öğretmeyi bir yükümlülük olarak algılayanlarla, dini kişilik gelişimi ve kültürel uyuma katkı olarak görenler arasında tartışmalar yaşanmaktadır. Ancak sözünü ettiğimiz yaklaşım giderek daha kabul görmekte ve yaygınlaşmaktadır.³

Din ve öğretim ilişkisinin meydana getirdiği yeni boyutlarda din dersinin dayandığı "teoloji"nin ruhu çok büyük önem taşımaktadır. Dinsel öğreti, bireyin kendisini uydurmak zorunda olduğu bir kurallar bütünü olarak aktarılmak yerine bireyin gelişimine katkı sağlayan, varoluşu yorumlayan ve hayatın problem çözücü kaynaklarından biri olarak iş görmek durumundadır. Din öğretimindeki yeni açılımların eğitsel değeri bir taraftan teoloji alanındaki yeni yorumlarla öte taraftan sosyal bilimlerin verileri ile sürekli bir diyalog içinde olmakla yakından ilgilidir.:

Bu anlayışla hazırlanan din dersi için sürekli çalışılması gereken iki temel alan vardır: Birincisi öğrencinin kişiliği, ikincisi dinin öğretisidir. Öğrencinin kişiliği ile ilgili bilgiler insanı inceleyen bilimlerden gelecektir. Dinin öğretisi ise ilahiyattan gelecektir.

² Cox, E., *Educational Religious Education, New Directions in Religious Education*, (ed) J. Hull. The Fomer Pres. England 1982. p. 53-59; Grimmit, M., *Religious Education and Human Development*, McCrimmon, England 1987, p. 16.

³ *International Consultive Conference on School Education in Relation with Freedom of Religion and Belief, Tolerance and Non-Discrimination*, 23-25 Nov. Final Document, 2001 Madrid.

İlâhiyat araştırmalarından gelecek din öğretisi, dinin hem tarihsel şartlar ve zaman içindeki yorumunu gözönüne alan hem de bireyin anlam dünyasındaki yerini, değerlerini, yargılarını, tercihlerini anlamaya çalışan bir özellik taşımalıdır. Bu nedenle İnsan Bilimleri ile ilişki içinde olan bir din öğretiminde kutsal metinlerin anlaşılıp yorumlanmasında genellikle 2 türlü yaklaşımdan sözedilir: *Antropoloji temelli yaklaşım* ve *tarih temelli yaklaşım*.⁴ Okuldaki din öğretimi bireyin gelişimine katkısı yönüyle ele alındığında antropoloji merkezli yaklaşım ön plana çıkar. Bu anlama ve yorumlama geleneği insanlar olarak sahip olduğumuz ortak tecrübelerimize vurgu yapar ve insanları ortak evrensel tecrübeleri paylaşan varlıklar olarak görür. Doğum, ölüm, cinsiyet, sevgi, arkadaşlık, yaşam için mücadele, başarı ve başarısızlık, sevinç ve üzüntü sevgi ve nefret, güç ve zaaf, sağlık ve hastalık, savaş ve barış (...) paylaşılan bu tecrübeler bize, insanları tarihte, tüm zamanlarda ve dünyanın her yerinde anlama imkânı sağlar. Metni anlamak, düşünen, hüküm veren, duyan, anlayan, birarada yaşayan insanın varoluşunu anlamakla yakından ilgilidir.

Kutsal metinlerin ifadeleri söz konusu olduğunda anlamamız gereken insandır ve insan deneyiminin bütününe anlayabilmek için bir anlama metodolojisine ihtiyaç vardır.⁵

İnsanı merkeze alan anlama ve yorumlama yaklaşımı Din Öğretiminde öğrenme ve öğretme yaklaşımlarını da yakından etkilemiş ve öğrenci üzerine odaklanan bir tercih yapılmasına imkân hazırlamıştır. Bu yaklaşımda hareket noktası “öğrencidir” ve dini metin, “insanlığın birikimi ve başarılarının” ışığında yeniden anlaşılmakta ve öğrencinin dünyasına katılmaktadır.

“Metnin yeniden anlaşılması”ndan kastedilen, dini öğretinin, insan-metin-yaşam ilişkisi boyutundaki katkılarını ortaya koyan bir teolojiye dayandırılması çabalarıdır.

Din Öğretimindeki Yeni Öğrenmeler: Bireysel Din Anlayışı ve Sosyal Duyarlılık Geliştirme

İnsanı konu alan bilimlerin bulguları ile yakın ilişkide bulunan din öğretimi yaklaşımı, yeni konu alanları üzerinde çalışmakta ve yeni öğrenmeler hedeflemektedir:

⁴ Leganger - Krogstad, H., *Religious Education in a Global Perspective: A Contextual Approach. Towards Religious Competence*, (eds) Heimbrock, Scheilke, Schreiner, 2001 Münster, p. 59-61.

⁵ Birand, K., *Dilthey ve Rickert'te Manevi İlimlerin Temellendirilmesi*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Ankara 1954, s. 29.

- Mezheplere göre oluşmuş anlayış farklılıklarının ve aynı dinin bağluları arasındaki yorum farklılıklarının ayırıştırıcı bir amaçla kullanılmasının önüne geçebilecek.
- Bireysel din anlayışını desteklemek
- Sosyal barışın ve demokrasi kültürünün geliştirilmesine katkıda bulunmak
- Birarada yaşama tecrübelerini geliştirmek

Şeklindeki hedef öğrenmeler, okulda din dersinin yeni görünümünden bizleri haberdar etmektedir. Bu öğrenmeler bireysel din anlayışı ve sosyal duyarlılık geliştirme eksenslidir, ve okulda din öğretiminin yeni görünümü, öğrencinin gelişimine katkı yönüyle belirginleşmektedir.

Bir uygulama örneği:

"Ben" ve "öteki" ilişkisi çerçevesinde, çağımızda toplumsal çatışmalara çözüm arayışları için sürdürülen çalışmalarda sıkça kullanılan "birlikte yaşamayı öğrenme", "çoğulculuk", "diyalog", "çeşitlilik", "farklılık", "eşitlik" gibi temalara ilişkin olarak *Kur'ân*'ın "öteki"ne bakışını 49/Hucurat 13. ayetinde geçen "tearuf" kavramından hareketle ele almaya çalışacağım. Ayet şöyledir: *Ey İnsanlar, biz sizi bir erkek ve bir kadından yarattık ve birbirinizle tanışmanız için sizi milletlere ve kabilelere ayırdık. Allah yanında en üstün olanınız derin ilahi sorumluluk bilincine sahip olanınızdır. Allah bilendir, haber alandır. 49. Hucûrat, 13.*

Burada ben, tarihî arkaplân ve kavram etrafında oluşan yorumların "tutumlar" halinde ifadesinden meydana gelen çağdaş bir öykü düzenlemeye çalıştım.

Bu öyküyü önce "tearuf" kavramı etrafında oluşan yorumları yeniden gözden geçirerek (I) ikinci olarak da yorumların ışığında bir din eğitimi yaklaşımı geliştirerek (II) düzenledim. Din eğitimi yaklaşımı, "tearuf" alanlarına işaret eden bilgisel ve etik zemine dayalı 3 ilke dizgesinden oluşmaktadır.

Tarihi Arkaplân

Ayette geçen tearuf kelimesinin kökü, bilmek, tanımak, tanışmak, keşfetmek anlamındaki irfan veya marifettir. Arefe kökünden gelen terim ve kavramlar genelde kültür ve sosyal davranışlar anlam alanına giren kelimelerdir. Bu fiilin Arap dilinde çatısını veren kalıp (tefâül babı) müşareket yani karşılıklı münasebet, karşılıklı eylem üretimi ve yarışma ifade eder. Tearuf; tanışıp bilişmede, bilgi üretmede karşılıklı faaliyet göstermek ve yarışmak-

tır. Bir başka deyişle, medeniyetlerin oluşumuna vücut veren mozaikte bir renk ve desen sahibi olmak için yarışmaktır.⁶

Kavram, bir şeyin izi üzerinde derinlemesine tefekkür ederek o şeyin hakikatini keşfetmeye çalışmak gibi bir istilâhî anlama da sahiptir.

Tearuf kavramının, karşıt anlamı karşılıklı olarak birbirini yok saymak, küçümsemek ve tanımamak anlamına gelen tenâkürdür.

Ana çizgileriyle ayetin tarih içindeki yorumuna bakıldığında gördüğümüz şudur.⁷

Ey insanlar! Bakın, Biz sizi bir erkek ve bir kadından yarattık, (yani her birinizi bir anne ve babadan yarattık (Zemahşeri, Razi, Beydâvi) biyolojik orijindeki bu eşitliğin bütün insanlar için geçerli olan insan onurundaki eşitliğe yansıdığına işaret) ve sizi kavimler ve kabileler haline getirdik ki birbirinizi tanıyabilesiniz. (Yani hiçbirinizin birbiriniz üzerinde hiçbir kalıtımsal üstünlüğe sahip olmadan tek bir insanlık ailesine mensup olduğunuzu bilerseniz, (Zemahşeri). İnsanların kavimler ve kabilelere dönüşmeleri, görünürdeki farklılıkların ardındaki temel insanî birliği/birlikteliği anlama ve takdir etme eğilimini azaltmayı değil, tersine bu eğilimi arttırmayı amaçlamaktadır. Ve bunun karşılığında da bütün ırkçı/milliyetçi/kavmiyetçi veya kabilevî önyargılar kınanmıştır.

Hz Peygamber, insanların kavmî veya kabilevî geçmişlerini yüceltmeleri konusunda şunları söylemiştir. Bütün insanlar Hz Adem'in evlatlarıdır ve Hz Adem balçıktan yaratılmıştır. (Ebû Hureyre'nin rivayetiyle Tirmizi ve Ebu Davud'da nakledilen hadisin bir bölümü).

Şüphesiz Allah katında en üstün olanınız, ona karşı derin bir sorumluluk bilincine sahip olanınızdır. Allah her şeyi bilendir, her şeyden haberdar olandır 40/ Hucurat, 13.

İnsanlar arasındaki dil, kültür ve ırk gibi farklılıkların ilâhî bir irade ile inşa edildiği ve bu farklılıkların Kutsal Varlığa – Yaratıcı'ya – işaret olduğu, farklılıkların övülmeye veya yerilmeye gerekçe olamayacağı aksine Yaratıcı'nın varlığını fark ettirmeye yönelik öğretici bir işleve sahip olduğu şeklindeki yorum etrafında genelde Kur'an bilimcileri birleşmektedir.

⁶ Öztürk, Y.N., *Kur'an'ın Temel Kavramları*, Yeni Boyut, İstanbul 1998, s. 570.

⁷ Esed, M., *Kur'an Mesajı*, Meal-Tefsir İşaret Yayınları, İstanbul 1998, s. 854.

Bazı yorumbilimciler, farklılıkları bilinçli olarak fark etmenin "iyilikte yarışmak ve yardımlaşmak" gibi bir sonuç doğurabileceğine işaret ederler ki Elmalılı Muhammed H. Yazır bunlardan biridir.⁸

"Farklı olan"ı tanımlamanın, "öteki" yaratmanın ve tarihten devralınan kısırcılığın insanlığa maliyetinin yüksek olduğu ve bunun kaynağının *önyargı, cehalet, olayları, yanlış yorumlamak ve iletişimden yoksun* olma hali olduğu şeklindeki tasvirleri içeren tarihi tecrübe çatışma yerine, barış, uzlaşma, hoşgörü, saygı, diyalog gibi kavramların yaşama nasıl geçirilebileceği konusu üzerinde yeniden düşünmeyi zorunlu hale getirmektedir.

İbn Aşur'un tearuf kavramının yorumunda başkalarının "varolma hakkını" kabulden öte "karşılıklı anlayış" ve "saygıya" dayalı değer üretme anlamlarının ön plâna çıktığını görmekteyiz.⁹

İnsanların şiddet ve çatışmaya, ihtilaf ve çekişmeye başvurmalarının, insanın yaradılışını (fitrat)'ı bozduğunu ve Allah'ın "tearuf"u hedef olarak göstermesinin *karşılıklı tanışma, yükselme* ve *iyilikte yarışma* gibi bir amaca yönelik olduğu şeklindeki yorumlar insanın yaradılışının çatışmaya değil uzlaşmaya ve barışa yatkın olduğu ön kabulünden yola çıkan yorumlardır.¹⁰

Genel olarak, tearuf kavramı eğitim açısından analiz edildiğinde, "öteki"ni, zenginleştiren ve varoluşu geliştiren bir unsur olarak görme anlayışını içinde barındırdığını görmekteyiz. Kavramın, 'öteki' ne duyarlı, farklılığa saygılı ve bir yardımlaşma ahlâkı içerdiğini de ayrıca belirtmek gerekiyor.

Hucûrat süresi 13. ayeti bütünlük içinde okunduğunda insan olmak ve insanca birlikte yaşamada geçerliliği olan değerler, ölçütler ve örnekler oluşturma çabasına katkı verecek şu iki husus önemli bir bilgi zemini oluşturmaktadır.

- 1- İnsanlar ortak bir özden yaratılmıştır. Bu bağlılığı insanlık olarak hepimiz paylaşıyoruz ve diğer insanlarla bağlılığımızın kökeninde bu yaratma vardır.
- 2- İnsanların farklı yaratılması, Tanrı'nın onlara ilâhi bir armağanıdır. Ancak bu farklılık bizim önde gelen tanıtıcı unsurumuz değildir. Farklılık, tanışıp değer üretmek için bir imkândır.

⁸ Yazır, E.H., *Hak Dini Kur'an Dili*, Eser Neşriyat 1979, C. 6, s. 4478.

⁹ İbn Asur, T., *Tefsiru't-Tahrir ve't-Tenvir*, C. XXV, s. 260-261.

¹⁰ Kutub, S., *Fî Zılal-il-Kur'an*, Dünya Yayıncılık, İstanbul 1980, C. 9, s. 333-334.

Elbette, farklılıkların ön plana çıkarıldığı, insanların anlamsız savaşlarda öldüğü, sömürüldüğü bir dünyada birlikte değer üretebilme bir yana dursun, tanışabilme cesareti göstermek bile kolay değildir. Ancak tanışabilme imkânlarının keşfedilmesi ve gerçekleştirilmesi gerekiyor ve bu durum din eğitimcilerinin çok önemli bir sorumluluğu olarak görülüyor.

Güzel bir dünya için, insanların kendilerine yakışan yaşamları oluşturabileceği bir dünya için hiç değilse *karşılıklı anlayış geliştirebilmek, eşitliklerimiz ve farklılıklarımızla birlikte yaşayabilmek ve dinlerin evrensel ahlâk ilkeleri üzerinde yeni öğrenmelere ulaşabilmek* yolundaki ihtiyaç her geçen gün biraz daha kendini hissettiriyor.

Din Öğretiminin Etik Boyutları

√ Kendimizle Tanışabilmek

• *Ana Düşünce: Kendini bilen Rabbini bilir.*

√ Birbirimizle Tanışabilmek

• *Ana Düşünce: Öteki Kim? İnsan*

√ Sorumluluklarımızla Tanışabilmek

• *Ana Düşünce:*

- *Marifet (güvenilir bilgi)*
- *Salih amel (kaliteli iş ve barış doğuran eylem)*
- *Takva (İlâhî sorumluluk bilinci)*